

IMAGES/nisia/milos/enories/koimiseos_zefirias

Λέγεται και Παναγία η Πορτιανή. Έχει αναφερθεί και ως Πορθιανή αλλά και ως Πορταίτισσα. Σε παλιό εικόνισμα φαίνεται η Παναγία αιωρουμένη επί νεφέλης πάνω από την πόλη και η εκκλησία διακρίνεται να βρίσκεται αμέσως πίσω από την πύλη (=Πόρτα) του τείχους που περιέκλειε την Παλαιά Χώρα. Στο ίδιο εικόνισμα η Παναγία αναφέρεται ως «Πορτιανή», τόσο στην επιγραφή της εικόνας («Παναγία η Πορτιανή προστάτις και βοηθός της Μήλου»), όσο και σε απεικόνιση μιας εκκλησιαστικής σημαίας που διακρίνεται ευδιάκριτα αναρτημένη στο ζωγραφισμένο κτήριο της εκκλησίας. Εξ ου λοιπόν το Πορταίτισσα και το Πορτιανή.

Είναι δισυπόστατη με τον Άγιο Χαράλαμπο που είναι μια μικρότερη και όμορη εκκλησία, παλαιότερη της Πορτιανής. Ο ναός του Αγίου Χαραλάμπους φέρει υπέρθυρο εις την είσοδό του με ημερομηνία 1688. Ο Τουρνεφόρ (1700) δεν κάνει μνεία του ναού τούτου που άλλωστε μάλλον σαν δεύτερο κλίτος της Πορτιανής φαίνεται παρά σαν ιδιαίτερη εκκλησία.

Η σημερινή Ζεφυρία, είναι η παλιά πόλη-πρωτεύουσα της Μήλου, που ενώ το 1414 αναφέρεται από τον Μπουοντελμόντι ως «πεδιάς μετά οικιών ού πάνυ πολλών», το 1600 ήταν μιά ακμάζουσα πόλη με το όνομα Μήλος ή Χώρα, που αργότερα μετά την καταστροφή της από ασθένειες και σεισμούς έλαβε το όνομα Παλαιά Χώρα και επισήμως, μετά την Επανάσταση, Ζεφυρία.

Η Πορτιανή κτίστηκε πρό του 1576. Μια ανακαίνισή της έγινε το 1664 σύμφωνα με μian επιγραφή. Μετά την προοδευτική εγκατάλειψη της πόλης τον 18ο αι. η εκκλησία ερειπώθηκε και παρ' ολίγο να καταρρεύσει. Επισκευάσθηκε, μαζί με τον δίδυμό της Άγιο Χαράλαμπο, από τον Δήμαρχο Μήλου Ιωάννη Π. Μοδινό και τον ιερέα Παναγιώτη Κυπραίο και εδόθη εις την λατρεία και πάλι το 1889. Τα επίσημα εγκαίνιά της έγιναν παρουσία του αρχιεπισκόπου Σύρου Μεθοδίου στις 19 Ιουνίου 1890.

Ο ιστορικός Ιωσήφ Χατζιδάκης αναφέρει: «Εσχάτως δε διά γενναίων εισφορών των εις το εξωτερικόν εργαζομένων Μηλίων επλακοστρώθη με τσιμεντένια πλακάκια η Πορτιανή και εκτίσθη στερεόν καμπαναριό δια να κρεμασθή εκεί καμπάνα από τας μεγαλυτέρας....». Μία ανακαίνιση έγινε το 1957 και μεταξύ άλλων ανυψώθη το καμπαναριό κατά έναν όροφο. Στον νότιο τοίχο διακρίνονται μέρη μιας τοιχογραφίας που ως θέμα της έχει το Πιστεύω και που ανήκει στον ζωγράφο ιερέα Εμμ. Σκορδίλη τον γενάρχη της οικογένειας. Πάνω από την νότια θύρα, κλειστή με λιθοδομή σήμερα, υπάρχει η εικόνα της Παναγίας, της ίδιας εποχής, που κρατά τον Χριστό, και από κάτω παρίσταται η πόλη της Παλαιάς Χώρας όπου διακρίνονται οκτώ ανεμόμυλοι. Κάτω από την εικόνα διαβάζεται με δυσκολία η επιγραφή: «Δι' ανακαινίσεως των άνωθεν χριστιανών και διά συνδρομής των εντιμοτάτων επιτρόπων της (Αγίας Εκκλησίας) ταύτης Γεωργίου ιερέως και Αντωνίου...»

Η Πορτιανή υπήρξε η μόνη δημοτική εκκλησία· όλες οι άλλες ήσαν ιδιωτικές ή μετόχια. Μετά την διάλυση του Δήμου το 1914, ο ναός περιήλθε, ως παρεκκλήσιον,

στην Ενορία Τρυπητής. Τον Δεκέμβριο του 1937 έγινε και πάλι ενοριακός, με πρώτον εφημέριο τον π. Μιχαήλ Δαρζέντα και αποσπάσθηκε από την ενορία Τρυπητής.

Η εκκλησία της Πορτιανής, που ήταν και ο καθεδρικός ναός της παλιάς πρωτεύουσας του νησιού, έπαιζε ως χώρος, τον ρόλο της «τοπικής Βουλής» κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας. Εκεί συνερχόταν το ανώτατο όργανο της τοπικής αυτοδιοίκησης, δηλ η Γενική Συνέλευση του Κοινού το οποίο συγκροτούσαν ο Κλήρος, «οι ευγενέστατοι αυθέντες επίτροποι και προεστοί και ο κοινός λαός». Συνέρχονταν «εν τω σεβασμίω ναώ της Θεοτόκου Κυρίας Πορτιανής» τακτικά μεν κάθε Κυριακή της Ορθοδοξίας για την εκλογή επιτρόπων, εκτάκτως δε όταν ανέκυπταν σοβαρά προβλήματα.

Τόσο η Πορτιανή όσο και ο Άγιος Χαράλαμπος, έχουν ανακηρυχθεί από του 1936 διατηρητέα μνημεία.

by Γρηγόριος Μπελιβανάκης